

ДЗВОНИ ЛЕМКОКІЩИН

№ 5 (98)
вересень-жовтень
2015 р.
Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

ПЕРША ОБЛАСНА ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА у Львові. 29-30 серпня 2015 р.

ЛЕМКІВЩИНА – ДУШІ КРИНИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

Слова і музика Любові МАЛЯРСЬКОЇ,
м. Монастирськ.

Люблю безмежно Україну,
Де народилась і живу,
Та поважаю Лемківщину –
Прабатьківську святу землю.

Приспів:
Лемківщино, Лемківщино –
Душі криничне джерело,
На тій землі моє коріння,
Початок роду тут мого.

Мені бабуся розказала
Про свій Лемківський рідний край,
Про гори – зелені Карпати,
Про мову лемківську й звичай.

Приспів.

Завжди до мене говорила:
«Рости, дитино, й пам'ятай,
Люби всім серцем Україну
Та про свій рід не забувай!»

Приспів.

Слова правдиві і відверті
В своєму серці бережу.
Люблю я неньку Україну
І Лемківщину теж люблю.

Приспів.

ХРОНІКА НОВИН

Переселенці та львів'яни

«Фестиваль переселенців та львів'ян», що проходив у Львові 1-13 вересня, став своєрідним зведенням культурних мостів та майданчиком для діалогу, в якому взяли участь як переселенці з Донбасу та Криму, так і місцеві жителі. Такого роду подія відбувалася в Україні вперше. Львів'яни та переселенці мали змогу дізнатися більше один про одного та відкритися через культурний обмін. А вже в період окупації Криму і війни на Сході України на територію Львівщини переселилися, тільки за офіційними даними, більше 11 тисяч переселенців. Одним із основних питань, поряд із соціальними, постало питання інтеграції у нове (галицьке) середовище, побудова взаємодопови та довіри між мешканцями різних регіонів України, які мало знають про культурні традиції та особливості одне одного.

С. Лашенко.

«Від депортації до депортації»

19 вересня в Історико-меморіальному музеї Михайла Грушевського у Києві відбулася академія «Від депортації до депортації». Її учасники вшанували 800 тисяч українців, депортованих із Холмщини, Підляшшя, Перемишчини та Лемківщини у ХХ столітті. В обговоренні взяли участь свідки тих подій, а також дослідники історії депортацій в Україні – В. Борисенко, В. Євтух, І. Жалоба, С. Кульчицький, Ю. Шаповал.

Під час Першої світової війни уряд царської Росії насильно вивіз із Холмщини і Підляшшя вглиб Росії понад 300 тисяч українців. Під час Другої світової війни – історія повторилася. Польський Комітет Національного Визволення разом із Урядом УРСР у 1944-46 рр. депортували в УРСР майже 500 тисяч українців.

Продовження на с. 2.

«ГОМІН ЛЕМКІВЩИНИ»

Під цією назвою в селищі Зимна Вода під Львовом проходив Перший обласний фестиваль лемківської культури. Місцем проведення став сільський стадіон, який товариство отримало в довгострокову оренду. Тут встановлена тимчасова сцена і розкинулося наметове містечко. Відомо, що найбільша кількість лемків на Львівщині проживає саме в Пустомитівському районі. Досі фестивалі на Львівщині, зі статусом обласного, проводилися в с. Нагірне біля Самбора.

Фестиваль розпочався в суботу о 14.00 год. спільною молитвою, підняттям Держав-

ного Прапора України та прапора «Лемківщини», урочистим запаленням ватри. Свято відкрив голова Львівської обласної організації ВУТЛ Степан Майкович. Гостей та учасників Фестивалю привітав голова Львівської обласної ради Петро Колодій, який подякував лемківській громаді за збереження самобутності і любов до рідного краю. Також виступав голова ВУТЛ Василь Мулеса із Закарпаття.

Після урочистого відкриття розпочалася концертна програма за участю колективів та окремих виконавців із Львівщини, Прикарпаття, Тернопільщини і Закарпаття. Виступали народні ансамблі пісні і танцю «Лемковина» (Львів) і «Студенка» (Калуш), лемківська хорова капела «Бескид» (Івано-Франківськ), лемківський народний хор «Радоцина» (Пустомити), хоріві та інструментальні ансамблі «Яворина» і «Намісто»

з Дрогобича, колективи із Зимної Води, Оброшино, Городка, Борислава, Золочева, Бучача.

У програмі Фестивалю були передбачені майстер-класи з лозоплетіння та лялькотанки, торгівля сувенірними виробами. Паралельно відбувалися мистецькі та спортивні заходи і змагання. Увечері проводився показ документальних фільмів «Дзвони пам'яті» та «Никифор Дровняк».

Фестиваль продовжився у неділю. Після Служби Божої, проводилася презентація книжок на лемківську тематику та виступи лемківських поетів. Відтак поновилася концертна програма. У заході взяли участь близько двох тисяч учасників і гостей. Тепла сонячна погода сприяла доброму настроєві ватрян.

Інф. «ДЛ».

«БЕЗ ВИНИ ПОКАРАНИ...»

У День Конституції України, 28 червня в с. Сокильники, що неподалік Львова, біля церкви Успіння Пресвятої Богородиці, відбулося урочисте відкриття пам'ятника депортованим українцям під назвою «Без вини покарані...» (скульптор Микола Гурмак). Скульптурна композиція в образі ангела з опущеними крилами була встановлена з нагоди 70-річчя сумних подій і в пам'ять депортації українців із Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя. Ініціатива суспільно-громадських товариств була підтримана місцевою владою – Сокильницькою сільською радою і Пустомитівською райдержадміністрацією.

Сокильники були вибрані не випадково. Саме тут, ближче до українсько-польського кордону, в повосенні 1945-47 рр. осіли вихідці зі 123 українських сіл Закароння, з надією колись повернутися додому, на рідну землю. Багато із цих родин спочатку вивезли в східні області України. Сьогодні переселенці та їхні нащадки становлять переважно більшість мешканців села.

Урочистості розпочалися зі Святої Літургії у церкві Різдва Пресв. Богородиці (УГКЦ) та Успіння Пресв. Богородиці (УПЦ КП). У православному храмі, біля якого власне було встановлено пам'ятник, відбулася архієрейська Служба Божа з участю Митрополита Львівського і Сокальського Димитрія (Рудюка). Після Богослужіння обидві церковні громади у супроводі духової оркестри «Львівські фанфари» зійшлися на майдані біля пам'ятника, де відбулося його урочисте відкриття.

Честь відкриття пам'ятника було надано сільському голові Михайлу Крисі та народному депутату України Богданові Дубневичу. Після виконання Державного гімну України, духовенство обох церков на чолі з Митрополитом провели процедуру його освячення. У чині освячення брали участь священники місцевих церков – отці Ярослав, Володимир, Ростислав і Любомир, а також запрошені отці – Роман Шафран і д-р Мирослав Михалишин із Польщі.

Після відкриття виступали: голова Сокильницької сільської ради Михайло Криса, голова Пустомитівської районної ради Віктор Бабій, народні депутати України Богдан Дубневич і Лев Підлісецький, а також живі свідки депортації, які сьогодні проживають у селі. Заключне слово було надано головам суспільно-культурних товариств депортованих українців – Степану Майковичу («Лемківщина»), Володимирі Середі («Надсяння»), Олександрові Волошинському («Холмщина») і Богданові Парадовському («Любачівщина»).

На завершення свята представники усіх чотирьох товариств заклали в основу пам'ятника капсулу із землею з рідних теренів, що перед тим була освячена під час архієрейської Служби Божої. Як світлий символ пам'яті про жертви депортації у небо було випущено білих голубів.

Тарас РАДЬ,
м. Львів.

ХРОНІКА НОВИН

Закінчення.

Історії депортованих родин і спогади виселенців, світлини і копії архівних документів містить тритомник «Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915-1947). Дослідження. Спогади. Документи». Вихід 3-го тому завершив великий дослідницький проект: 1-ий том вийшов у 2011 р., 2-ий – у 2014 р. Автори праці – д-р Юрій Макар, Михайло Горний і Віталій Макар. Книги вийшли друком у чернівецькому видавництві «Букрек» і приурочені до 100-річчя першої депортації українців. Інф. «ДЛ».

Пам'ятасмо. Шануємо. Молимося.

19-20 вересня відбулася поїздка делегації Львівського обласного товариства «Лемківщина» в с. Красна (Коростенка) Кросненського повіту. Нашою метою було встановлення і освячення Хреста Пам'яті на сільському греко-католицькому цвинтарі. Делегація складалася із близько 25 осіб, серед яких – Євгенія Леськів-Угриняк, о. Анатолій Дуда-Квасняк, Світлана Савич із дочкою Ангеліною з Луганщини, родина Івана Сенька. Красняни щорічно відвідують землю своїх предків: пам'ятають, шанують і моляться за них, залучають до поїздок своїх дітей і внуків.

Отець-митрат Анатолій відправив панахиду, освятив пам'ятний Хрест і відслужив молебень. Присутні помолилися на гробах чотирьох священників, у т.ч. о. Олександра Прислопського – будівничого церкви і довголітнього пароха (1885-1942 рр.). Костелу римо-католики в селі не мали, їх ховали на парафіяльному цвинтарі в с. Лютча. У 1945 р. в Красній було понад 320 хат (номерів), а тепер залишилося близько 190.

На спільній вечірній вихідці з Красної та їх нащадки ділилися спогадами, згадували своїх рідних.

У неділю зранку делегація поїхала в с. Корчина на могилу Станіслава Шептицького – рідного брата Митрополита Андрея, де священники Анатолій Дуда-Квасняк і Мирон Михалишин відправили панахиду. Після цього ми повернулися в с. Красна. Під час поїздки, нас весь час супроводжував дощ, але коли освячували Хрест Пам'яті, дощ перестав падати.

М. Дмитрах.

Посвячення церковного престолу

Лемки Тернополя протягом одного року звели свою греко-католицьку церкву Вознесіння Господнього на західній околиці міста. При вул. Львівській місцевість живописна, горбиста, поросла лісом: із часом тут планується паркова зона і новий громадсько-культурний центр. Храм трьохбанный – у традиціях лемківського дерев'яного будівництва, виконаний за проектом Олександра Джулі – архітектора лемківського походження. Залишилося зробити іконостас, внутрішнє оздоблення та впорядкувати навколишню територію.

14 жовтня, на свято Покрови Пресв. Богородиці, стояла прохолодна, але сонячна погода. В присутності численної громади парафіян (більше 200 осіб) отець Василій Шафран освятив церковний престол, хоругви, фелон і провів першу Службу Божу. Проповідь виголосив лемківською мовою, потім назвав поіменно жертводавців, які допомагали в будові храму. Виступали також Іван Фалатович – голова Церковного комітету, і Олександр Венгринович – голова обласної організації «Лемківщина». На сходах церкви присутні зробили пам'ятні світлини. Досі Богослужіння проводилися на подвір'ї церкви. Виявилось, що приміщення малувате для такої кількості людей.

Посвячення самого храму відбудеться наступного року на празник Вознесіння Господнього.

І. Ганчова.

Нам пишуть

Слава Ісусу Христу!
Шановні панове Ігор (Дуда) і Олександр (Венгринович)!

Щиро дякую Вам за (Лемківську) Ватру. Дякую всім, хто допомагав Вам в організації цього свята. Все було чудово організовано і погода посприяла. Знаю, що для організаторів то було велике навантаження, але, повірте, присутні на святі оцінили Вас.

Я родом зі (села) Боднарки, що поруч із Вапеним і Розділлям Горлицького повіту. Мою родину в 1945 році завезли на Харківщину, а в 1947-му – попасом, з клучочками в руках, ми добралися на Підзамочок. Моя мама не переставала плакати за домом і на 34-му році пішла з життя з туги і голоду. Через 60 років від часу виселення я побувала в рідному селі і особливо відчула тугу і біль за домом, що мої батьки пережили.

З 2004 року я їжджу на Ватру. Тишуся, що чую рідну мову, плачу і радію зустрічам зі знайомими.

Бажаю Вам міцного здоров'я і творчої снаги, щасливо жити під мирним небом.

З повагою і вдячністю – Анастасія Ющак (м. Рожище Волинської обл.).

Ігор ДУДА – директор Тернопільського обласного художнього музею, заслужений працівник культури України.

ФРАНЦ КОКОВСЬКИЙ І ЛЕМКІВЩИНА

Закінчення. Поч. у №96-97.

«А то, як ви сказали, судова практика, – відповів Коківський. – Вічні позови за землю, за межі, за хату, а ще й бабські сварки на судових засіданнях...»

«Тому ця повість вивисується над усіма вашими творами, і я радив би вам і надалі писати діалектом».

«Хто ту малозрозумілу писанину читати-ме?» – засумнівався Франц.

«Стефаніка ж читають. Спробуйте його новели переписати літературною мовою – що від них залишиться?»

«Але ж то Стефаніка!»

«Не прибіднуйтеся, ви вже виробили свій стиль, – заспокоював колегу Лепкий. – А мені захотілось би, щоб Лемківщина мала свого співця, як Покуття – Стефаніка, а Гуцульщина – Федьковича. Тому й заохотив вас своєю передмовою... Діалект не може завадити письменникові стати загальнонаціональним. Що ж до самої повісті, то не прогнівайтесь: ви попливли в руслі Ольги Кобилянської, однак лемківський діалект визволив вас з тієї могутньої течії, викинув на берег, і ви з'явилися перед читачем самостійним і зовсім натуральним». То була остання зустріч письменників-бережанців.

У рецензії на повість «За землю» журналіст і редактор Юліян Тарнович у часописі «Наш Лемко» писав: «Про повість п.[ана] р.[адника] Ф. Коківського – дехто скаже, що це черговий дарунок Лемківщині, однак ми скажемо одверто, що не дарунок – бо дарунком ми не хочемо... А п. Радникові Коківському за його культурну працю в імені всіх Українців Лемків складаємо щире лемківське Боже заплат і помагаю». У 1967-68 рр. повість «За землю» друкувалася в тижневику «Наше Слово» (Варшава).

З нагоди 30-ліття літературної діяльності Ф. Коківського, «Ваньо з Лішні» у 1933 р. писав у газеті «Прикарпатські Вісті»: «Франц Коківський у своїх статтях та розвідках з Лемківщини звернув увагу наших відповідальних кругів на цю послідну вітку нашого народу, висунути найдалше на захід, що й вона наша, що вона хоче жити нашим життям, що треба її рятувати, треба Лемківщині дати хліба для душі – книжку!»

Нині щезає злуда з очей Лемка, щезає майже столітня паморочка. Лемко європеїзуєть-

ся з другими племенами українського народу. Немала заслуга в тім нашого поета і громадського діяча Франца Коківського, котрий, осівши між Лемками, працює реально для наболілої віками душі Лемка. Він перший з українських поетів оре захищену ниву рідним плугом на Лемківщині. Честь йому за те!»

У тому ж 1933 р. «Письменний з Лемківщини» у львівській газеті «Новий Час» високо оцінив науково-просвітню і літературну діяльність окружного судді серед Лемків: «Коківський розбиває тепер тьму на Лемківщині, але розбиває теж уперте, нерозумне, неоправдане переконання нашої суспільности зі східних повітів, що Лемківщина – то пропаша країна. Він вирізняє тепер у своїх творах, особливо публіцистичних, лемківський тип, подаючи опис території, характеристику вдачі, побут, минувшину і сучасний стан культури, стремління і вигляди на успіх суспільної праці серед Лемків».

Бистрим оком глибокого обсерватора доглянув Ювілянт чимало скарбів душі Лемків, їх безпримірне завзяття в боротьбі о своїй духові та матеріальні цінності, особливо господарське положення, свою рідну мову і національність. У парі з цим розвиває Ювілянт вельми оживлену працю коло збереження пам'яток лемківської давнини та сучасного побуту. Такі пам'ятки Ювілянт дуже пильно збирає і приміщує у музеї «Лемківщина» у Сяноці (...)

Коківський знайшов новий, мало звичний терен для своєї письменницької праці, а Лемківщина має у його особі свого письменника. Його лучать з Лемківщиною сердечні струни».

Згодом письменник часто навідувався з Бережан до дорогої йому Лемківщини. 31 травня - 1 червня 1935 р. музей «Лемківщина» в Сяноці організували з'їзд українських музейників, на який з'їхалися близько 80 представників із Галичини. В залі Народного Дому д-р Ф. Коківський прочитав реферат «Над джерелами Ослави» про матеріальну культуру на суміжних землях Бойківщини і Лемківщини. Товариство «Лемківщина» іменувало засновника музею своїм Почесним членом, «за його невстипущу працю біля світлого розвою, а ще з тої нагоди, що покинув він Лемківщину».

Творчість Франца Коківського мала велике значення для розвитку культури та утвердження національної самосвідомості лемків.

ПАМ'ЯТІ ПОЛЕГЛИХ

16 липня ц. р. лемківська громада Львова на чолі з головою товариства Степаном Майковичем взяли участь у поминальних заходах із встановлення та посвячення нових Хрестів на горі Хрещата біля Балигорода (повіт Сянік). Організаторами цього заходу виступили Спілка Українських Політв'язнів і Репресованих Польщі та Львівське обласне товариство «Лемківщина». На місці колишнього польового шпиталю було відправлено панахиду, встановлено і посвячено сім нових хрестів. Делегація з Львівщини поклала вінок на могилі полеглих воїнів УПА.

Після панахиди виступали українські священники з Польщі, Богдан Гук – кореспондент газети «Наше Слово», Степан Майкович – голова Львівського обласного товариства «Лемківщина», Павло Стрілка – голова Спілки Політв'язнів і Репресованих, 90-річний Василь Лисичко – учасник тих подій. На завершення присутні заспівали стрілецьку пісню «Чуєш, брате мій» і Державний гімн «Ще не вмерла України».

23 січня 1947 р. у підземному бункері польового шпиталю на горі Хрещата, щоб не

здатися ворогові, пострілялися всі – поранені і хворі, лікарі й санітарки. Польовий шпиталь, який діяв від 1945 р., був знищений польським військом. За різними даними, кількість загиблих складала 17-20 осіб.

У 2006 р. в цьому глухому безлюдному місці був встановлений бетонний обеліск у вигляді Хреста зі стилізованим Тризубом і двомовним (українсько-польським) написом: «Тут, на горі Хрещатій, спочивають воїни УПА, полягли 23.01.1947 р. в бою з відділом ПВ в обороні підпільної лікарні. Вічна пам'ять. Друзі по зброї. Хрещата. 2006 р.» Поруч поставили сім менших хрестів без текстів.

Невідомі злочинці напередодні Великодніх Свят 2009 року знищили хрести, хоч вони не ображали нічиїх національних чи релігійних інтересів.

Нині Львівська облдержадміністрація розглядає питання про встановлення на Марсовому полі Личаківського цвинтаря Пам'ятної таблиці полеглим на Хрещаті горі.

Мирослав ДМИТРАХ,
м. Львів.

Сергій ЛАЩЕНКО, Львів-Чернігів.

ЛЕМКИ – ЦЕ УКРАЇНЦІ ЗІ ЗНАКОМ ЯКОСТІ

Продовження.

...Того дня мені пощало зробити унікальне фото. Дівчинка років семи, що стояла поряд, раптом закричала: «Тато!» і кинулася назустріч чоловіку у захисній формі з великим рюкзаком за плечима. Той лише встиг широко розставити руки і прийняти доньку у свої міцні обійми. Так і замерли надовго... Поряд стояла мати дівчинки і мовчки ковтала сльози. Хто ж цей воїн? Може, лемко, який повернувся із зони АТО? А, може, просто мешканець району? Не наслідився турбувати трьох щасливих людей у такий хвилюючий момент. Але оскільки зустріч відбулася не на вокзалі, а під час фестивалю, то можна припустити, що сьогоднішня подія для цієї родини знакова. Щастя їм – хто б вони не були!

ПРЕЗИДЕНТ ПОЛЬЩІ – ТАКОЖ ІЗ ЛЕМКІВ

Купив свіжу газету «Дзвони Лемківщини», яка видається у Тернополі. Звернув увагу на статтю Ігоря Гошовського: «Лемківські корені Президента Польщі Анджея Дуди». Автор пише: «Дуда – несприятиманне полякам прізвище, але цілком зрозуміле для українців. Дудка польською буде «підчалка»... Не дивно, що у поляків під час виборчої компанії до кандидата з таким прізвищем виникали запитання, що стосувалися його походження. Чорні політтехнологи навіть запускали мережевий вірус про те, що начебто дід Анджея – це Михайло Дуда, відомий на Лемківщині командир УПА. «Анджей Дуда – внук бандерівця» – ширилося соціальними мережами». Тому кандидату в президенти довелося дати в пресі розгорнуте генеалогічне дослідження свого родоводу. Воно підтвердило лемківське коріння польського президента по батьківській лінії, але спростувало участь предків Анджея Дуди в УПА. До того ж, по материнській лінії у політика все благополучно – стовідсотково польське коріння.

Автор статті закінчує свій матеріал так: «Те, що Дуда має значний відсоток лемківської крові, навряд чи буде якось впливати на його політику. Безумовно, він буде дбати лише про інтереси Польщі... Проте, товариствам лемків вартувало би поглибити дослідження, Маючи такого земляка, можна послити у Польщі по-

зиці, втрачені після операції «Вісла».

ЖИТТЯ І МОВА

Мова лемків гине – про це з тривогою говорили найстаріші вихідці з Лемківщини, які були присутні на фестивалі. Ну, це їхня точка зору, я її просто ретранслюю. Мені ж, сторонній людині, здалося, що ця, досить самотужня говірка, що суттєво відрізняється від літературного варіанту, за 70 років збереглася непогано. Не те, що українська в дорогій моєму серцю Стародубині. Принаймні, тут, в Монастириськах, на день-два вона таки розправила плечі. Нею постійно промовляли зі сцени, і всі присутні її розуміли. У виконанні польських і словацьких лемків – а я розмовляв і з такими – вона ще яскравіша і самотужніша. Ніби не так все страшно... Але це моя точка зору. Самі лемки не такі оптимісти, вони вважають, що зберігаються лише якісь невеличкі фрагменти лемківської культури. Той же Ігор Дуда з сумом сказав: «Хоч до лемків на Тернопільщині ставилися лояльно, але певні проблеми були. В радянські часи лемківські пісні підганяли під загальноукраїнські мовні стандарти, позбавляючи власного колориту. Як редактор газети, навіть мусив відстоювати твердий звук і літеру «ы», бо все це є в лемківській мові. Посилався на Тараса Шевченка, який, пишучи свої вірші, використовував три літери: «і», «и» та «ы». І ревнителі чистоти української та ідейні вороги «москальської» літери «ы» мене лишили в спокої. А загалом... хоч ми й прагнемо зберегти свою говірку, але у нас жодного сумніву немає стосовно ідентичності. Ми – українці!»

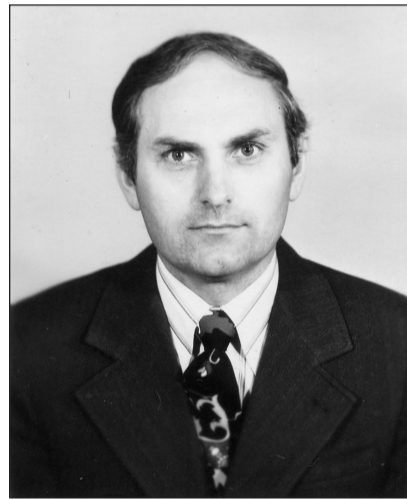
Слухаючи науковця, я думав про те, що в переміщенні лемківського ядра на Тернопільщину є один маленький плюс. До лемківських справ можна підключати скільки завгодно місцевих українців. Адже ніхто з присутніх (а це десятки тисяч людей) не протестував проти формули «Лемко – це українець із знаком якості», яка прозвучала зі сцени. А у цій формулі пряма настанова до дії! Працювати на Україну, зберігаючи стільки «свого», скільки можна зберегти в нинішніх умовах. Корінна Україна відповість взаємністю. Ця взаємність дозволить здійснювати певну лемківську експансію на великі території.

Далі буде.

НАШІ ЮВІЛЯРИ – видатні лемківські діячі

- Вересень**
- 150 – **Андрій АНДРЕЙЧИН** (*2.09.1865, с. Устя Руське, п-т Горлиці + 4.01.1914, м. Львів) – гравер-літограф, видавець.
- 90 – **Михайло КРЕЧКО** (*5.09.1925, с. Порошкове, Перечин. р-н, Закарпат. обл. +25.02.1996, м. Луцьк; похов. у Києві) – хормейстер, народний артист України (1960), професор (1990). Худ. керівник і гол. диригент Закарпатського народного хору (1964-69), капели «Думка» в Києві (1969-83).
- 75 – **Микола ГОРБАЛЬ** (*10.09.1940 (за пасп. 6.05.1941), с. Воловець, п-т Горлиці) – письменник, композитор, громадсько-політичний діяч. У 1970-88 – в ув'язненні. Депутат Київської міської Ради. Народний депутат України (1994-98). Голова Крайової організації УРП, Київського товариства «Лемківщина».
- 130 – **Михайло ОРИСИК** (*26.09.1885, с. Вілька, п-т Сянік +17.03.1946, с. Гутисько, Бережан. р-н, Тернопіль. обл.) – різьбяр.
- 60 – **Дмитро РИПЕЛА** (*28.09.1955, с. Хоросно, Коломийський р-н, Станіслав. обл.) – інженер-нафтовик, меценат. Президент укр.-рос. компанії «Укрсибнафтогазхолдинг» (1993). Заступник Голови Державного Комітету України з нафти і газу в Західному Сибіру (Тюмень). Живе у Братиславі. Батько – зі с. Ростока Велика, п-т Новий Санч, мати – с. Дверник, п-т Лісько.
- Жовтень**
- 50 – **Богдан ГОРБАЛЬ** (*27.10.1965, с. Сцінава, Західна Польща) – історик, бібліограф. Доктор філософії (2005). З 1990 – у США, працював у Публічній бібліотеці Нью Йорка. Батько – зі с. Бортне, п-т Горлиці, мати – с. Мушинка, п-т Новий Санч.

Мирослав ФЕДОРЕНКО. Штрихи до портрета (З нагоди 80-річчя від дня народження)

ЮВІЛЕЙ отця Анатолія (До 60-річчя від дня народження)

«КНИГА ПАМ'ЯТІ ЛЕМКІВЩИНИ. 1944-1946»

Навесні цього року побачила світ актуальна для кожного депортованого лемка «Книга пам'яті Лемківщини. 1944-1946» (Том I). Авторка ідеї, керівник проекту і упорядник книги – лемкиня Ярослава Галик із Яремча, з-під пера якої вже вийшло три книжки: «Лемківщина – край наших предків» (2009), «Маленька українка у великому Парижі» (2012) та «Світло очей моїх» (2013).

«Книга пам'яті Лемківщини» є першою частиною великого проекту створення Меморіалу – поіменного списку лемківських родин та окремих осіб лемків, виселених у 1944-46 роках із території Польщі в УРСР. До 1-го тому увійшло 40 026 імен, 9 807 родин лемків-українців із повітів Новий Санч, Новий Торг, Ясло і Коросно, які стали жертвами злочинної переселенської акції, проведеної комуністичними режимами Польщі та СРСР, початком і підґрунтям якої стала «Угода між Урядом УРСР і Польським Комітетом Національного Визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР» від 9 вересня 1944 р. Внаслідок цієї акції сотні тисяч лемків-автохтонів були насильно вивезені з пращівських етнічних земель, які перебували на той час під владою Польщі, до радянської України.

Книга містить кілька розділів: 1. Передмову авторки з чіткими поясненнями до змісту книги і користування нею; 2. Перелік населених пунктів Лемківщини, з яких були виселені лемки; 3. Зведені таблиці кількісних даних у територіально-адміністративних одиницях і вказівник відповідних архівних першоджерел; 5. Поіменні списки депортованих лемків-українців за населеними пунктами Лемківщини.

Основною частиною праці є 5-ий розділ – Поіменні списки депортованих лемківських родин, які були складені у вигляді таблиць за населеними пунктами Лемківщини на основі Посімейних списків евакуйованих, які зберігаються у фондах Державного архіву Львівської області. Таблиці містять такі відомості про виселенців: прізвище, ім'я та по-батькові особи, її рік народження, родинний зв'язок (господар, дружина, діти, внуки тощо) та область виселення в УРСР. Списки були укладені шляхом дослідження архівних документів, їх фотокопіювання, комп'ютерного на-

бору та впорядкування за адміністративними одиницями краю.

«Книга пам'яті Лемківщини. 1944-1946» приурочена до 70-річчя депортації лемків з рідного краю і має за мету увічнити імена жертв примусового переселення лемків-українців заради збереження пам'яті для нащадків про страшну трагедію краю, яка призвела до розсіяння, асиміляції та знищення найзахіднішої етнографічної групи українців – лемків. Вона є документальним свідченням трагедії Лемківщини після Другої світової війни, живую пам'яттю тих зловисних подій, застереженням усьому світові про подібні злочини проти людей. Книга розкриває реальні масштаби злочинної депортації в центрі Європи в середині ХХ століття і необхідна для поширення цієї маловідомої інформації як в Україні, особливо серед молоді, так у Європі та в усьому світі.

Книга може стати своєрідним довідником для розпорощених лемків та їх нащадків по всій планеті, з метою розшукування своїх родин, уточнення їх особистих даних, встановлення місця їх проживання, дослідження історії своїх родин, родинного походження, відновлення родинних зв'язків.

Книга побачила світ завдяки фінансовій підтримці Фонду Дослідження Лемківщини в США (голова Андрій Хомик), який написав до неї ґрунтовне Вступне слово.

Книга – об'ємна (675 стор.), в твердій обкладинці. Надрукована у видавництві «Тріада Плюс» у Львові невеликим накладом (250 прим.) і зразу ж розійшлася серед лемків усього світу: США, Канади, Польщі, Словаччини, Австралії, звичайно – України. Незабаром з'явиться додатковий тираж книги (ще 100 прим.), адже вона необхідна і корисна в кожній лемківській організації, в бібліотеках і музеях, для дослідників-лемкознавців, краєзнавців як достовірне і доступне джерело архівних матеріалів.

А невтомна Ярослава Галик продовжує роботу над наступними томами «Книги пам'яті Лемківщини», до яких повинні увійти списки депортованих із повітів – Горлиці, Березів, Сянік, Лісько.

Любов ЦЮПА,
м. Івано-Франківськ.

Мирослав Федоренко народився 28 жовтня 1935 р. в с.Чертків, повіт Сянік на Лемківщині.

У квітні 1947 р. родина була депортована в УРСР. Пункт призначення – Тернопільська область. Завдяки наявності серед переселенців кваліфікованих спеціалістів, які працювали на вагонній фабриці в Сяноку, ешелон затримали у Львові. Тому родина опинилася в с. Зимна Вода під Львовом. М. Федоренко закінчив середню школу №1 м. Львова, навчався у Львівському політехнічному інституті (поступив без іспитів, як срібний медаліст). За направленням працював інженером-геодезистом у Таджикистані. У 1963 р. повернувся до Львова, де протягом 50 років працював в енергетичній системі «Оргрес», налагоджуючи роботу теплових електростанцій.

З 1990 р. виконував громадську роботу як член правління і заступник голови обласного товариства «Лемківщина» у Львові, член Колегії ВУТЛ. Обладнав приміщення (дві кімнати) для товариства на пл. Ринок, 17. Протягом 1990-99 рр. організував поїздки на Лемківську Ватру в Ждині. Були роки, коли на «Ватру» з Львівщини виїжджало близько 35 автобусів і 20 легкових автомобілів. 8-10 жовтня 1993 р. був головою оргкомітету Першого Конгресу Світової Федерації Лемків у Львові. Матеріали Конгресу були видані у 2007 р. (упорядники О. Чабан і М. Федоренко). За пропозицією М. Федоренка, лемківську газету в Тернополі назвали «Дзвони Лемківщини» (1994 р.). Передав лемківську літературу з домашньої книгозбірні в дарунок осередку «Лемківщини» у м. Старий Самбір.

Під час поїздки американської делегації до Крехівського монастиря, М. Федоренко довідався, що його батько Іван не загинув під час війни. У 1939 р. був покликаний до Війська Польського. Контужений, потрапив у полон до Червоної Армії. Відбував заслання в Архангельській області, потім у Кривому Розі на Дніпропетровщині. Згодом воював в армії генерала В. Андерса на італійському фронті. Брав участь у боях за перевал Монте-Касіно. Після війни жив у Великій Британії. Помер у 1973 р., похований неподалік м. Манчестер.

Многая літа Ювіляру, одному із ветеранів товариства «Лемківщина»!

А. ДМИТРИЄВА,
м. Львів.

Серед діячів культурного та духовного життя лемків важливе місце займає отець-мітра Анатолій Дуда-Квасняк – душпастир УГКЦ в Україні, який своє життя присвятив служінню Богу та людям.

Народився отець 25 вересня 1955 р. в м. Монастириська на Тернопільщині. Його мати Ірина Квасняк була родом із Криниць на Лемківщині. Після навчання у місцевій школі, він виявив бажання стати греко-католицьким священником – церкви, яка на той час була заборонена діючою владою. У тяжкі хвилини для нашого народу о. Анатолій підпільно за своїх богословську науку і був висвячений. У священство його ввели єпископи Софрон Дмитерко і Павло Василік. Після виходу УГКЦ з підпілля, о.Анатолій доповнив свою науку в Духовному інституті в Івано-Франківську.

Деякий час працював душпастирем у Монастириському районі. Коли розпочато будівництво Лемківської церкви у Львові, прийняв цей храм і при ньому мирян, під свою священничу опіку. У вересні 1992 р. будівництво церкви було завершено. Її освятив єпископ Филімон Курчаба. А о. Анатолій відправив тут першу літургію. Від того часу – він незмінний духівник для лемків не лише Львівщини, але й всієї України.

19 жовтня о. Анатолій отримав право носити Нагрудний хрест з прикрасами, а 21 грудня 1997 р. був призначений делегатом для українців лемківського походження і наділений титулом митрофорного протоієрея.

З ініціативи о. Анатолія в Івано-Франківську розпочато будівництво Лемківської церкви, яке знаходиться на стадії завершення. Незабаром церква буде посвячена. Він став зразковим патріотом у справі розвитку духовної культури лемків і добрим пастирем. Лемківська церква стала осередком духовного відродження для лемків греко-католицького віросповідання.

Отець Анатолій бере активну участь у заходах товариства «Лемківщина» та Фондації дослідження Лемківщини у Львові. Був ініціатором заснування Лемківського музею в Монастириську. В 2015 р. на зборах Монастириської районної організації ВУТЛ його обрано заступником голови.

З нагоди 60-річчя, лемківська громада Монастириська вітає о. Анатолія Дуду-Квасняка і бажає йому Господнього благословення!

Валентина ГРАБЧАК,
м. Монастириськ.

ПЕРЕЗЕРАМЕ СТАРЫ ЗНИМКИ

З архіву Заслуженого наuczителя України
Миколая ФЕДОРКА (1912-1994).

Гімназисти старших класів на випочинку.
Вересень 1930 р.

Хто сут тоты 5 парібків і 5 дівчат, а місце знимкуваня – не знаме.
Старши краяне! Поможте нам. Затим надрукуєме.

Ірина МАЦКО, м. Тернопіль

ЛЕМКЫ

Посвячую памяти моего дѣда

Кілько в тому часьї слез ся
проливало,
Як до Сходу Лемків выганяли?

Як выгнали Лемків з дому до
Україны,
То плакали гірко горы а долины.

Дідо мі казали, же то было страшно,
Як з отчого дому гнали за низашто.

Женут-выганяют, не дають спочыти,
Де-с ся родив-выріс, не дають
ти жыти.

Было нас в мамы діток аж осмеро:
Нас розогнали, же ся не зийдеме.

Лем спомнеме жытя в ріднім селі –
Кажду ніч ся приснят вітцівски
оселі.

Горы нашы, горы-горонькы
Карпаты,
Што ж вы, рідненькы, без нас
вартате?

Памятам свої горы, студенкы і
вербы:
До тя, рідний краю, я ішчы ся
верну!

Лемківскую мову чула-м ішчы
змала,
Бо ньом мы гварили в отчому домі.

Мы свої корені будеме памятали,
Тот добрий нарід – Лемками
ся звали.

ГАЛИЦЬКО-ЛЕМКІВСЬКІ ЗАГАДКИ

1. Береш – квичыт, кладеш – квичыт, лишыш – мовчыт.
2. Штыри брата все летят, но нігда не годны ся здогнати.
3. Виса – висит, хода – ходит; виса – хпала, хода – взяла.
4. Чорницьке, маціцьке, а найбільшого кльцоца зрушыт.
5. На поді ночував, як хпав – ніхто кости не позберав.
6. Кривіцьке, маціцьке, а вшытко поле зберат.
7. Лісом іде – не трісне, водом іде – не плюсне.
8. За лісами, за горами золота діжа кысне.
9. Едно просит: Свитай, Боже! друге просит: Смеркай, Боже! третє мовит: А мі вшытко едно, як за дня, так і вночы!
10. Шуварова сестра шуваром ішла, сымсто кошель на собі несла.
11. Ним ся отец вродит – юж сын по сьвітї ходит.
12. Білий як мука – но не мука, хвіст ма як мыш – но не мыш.
13. Іде хлоп до ліса – смотрит-ся до села; іде хлоп до села – смотрит-ся до ліса.
14. Віз без колес, дорога без піску, бич без тріску.
15. Сивий віл выпив воды повний діл.
16. Червений корін, винний смак – земля го зродила: чом так?
17. Маціцьке, круглицьке – на столі не бывало, но цылий сьвіт згодувало.
18. Довага лася простягла-ся, кедбы встала, то до неба бы достала.
19. За лісом-пралісом бочка кырви мокне – в найбіднійшій хьжи мусят ей мати.
20. Іду – не берегом, шмарю – не деревом, зымам – не кура, скубу – не піря.
21. Виса – висит, хода – ходит, Бога просит, жебы хпала.
22. Без рук, без ніг, а на під выліз.
23. Попід коня – лігат, до сусьды – літат.
24. Стоїт при дорозі на едній нозы: головка – мала, а в ній – купа.
25. Діраве рядно цыле поле накрыло: Бога просило, жебы ся зазеленіло.

Одгадки: 1. Ланцух; 2. Колеса; 3. Ябло-паця; 4. Блыха; 5. Горнец; 6. Серп; 7. Місяц; 8. Сонце; 9. Вікна-двері-печ; 10. Рыба; 11. Дым; 12. Карпіль; 13. Сокрыра; 14. Човно; 15. Мороз; 16. Ягода; 17. Груды женьски; 18. Дорога; 19. Бурак червений; 20. Рыбарство; 21. Кіт-солонина; 22. Дым; 23. Претак; 24. Мак; 25. Борона.

Літ.: Галицкі приповідки и загадки. Зібр. Григорієм Ількевичом. – Відень, 1841. – С. 119-124.

СПОВІД

Споткали-ся двое кумів – Штефан і Ваню. Еден надмір в гуморі, а другий – наопак, прибитий вельком скорботом.

– Куме Ваню, што ся стало? Мате выгяд, якбы вас з креста здоймили, – зьвідує-ся Штефан.

– Йой, куме! Ліпше бы-м висьвів на кресті, чым мав влетіти в таку халепу, де-м наів-ся ганьбы і стратив мужеску гідніст.

– Куме Ваню, та не тягніт кота за фіст, лем повідайте, што ся стало, бо мі юж недо-вытриманя!

– Йой, Штефано, на правду не знам, з якого боку зачати. Зозаду не буду, бо през тот проклятий зад ем ся барз попок.

– Куме, то зачынайте спереду!

– Не знам, Штефано, якого дябла ня потягла нечыста сила до хьж, як ем вертав з корчмы. Самраз жена мыла делины. Было бы вшытко добрі, якбы не една оказія. Жена, як мыла, то барз мырдала задом. Нараз до головы пришов мі такий наплив кырви, же-м си помысьлів, же до ня вернули-ся млади часы. Тота постава бабы і привела ня до злої оказіі. Наплив кырви до головы і, як мі ся здало, до споднів, доцяп збаламутив мі розум. Бо-м юж давно тот потяг в споднях забыв – завязав на три гудзы. А ту нараз, холера, зас нашло таке вельке рваня до познания райских утіх, же-м забыв о вшыткім на сьвітї. Но, холера ясна, она так покусливо завертала задом, же мі ся здало, же гудзы в споднях ся розвязали. Того я, куме Штефано, зобрав вшытку свою хлопску міц, поймав жену зозаду (яко муж мав на то право!) і притиснув до ся з дальшым помыслом зроби ти справу. Куме-куме, як тот час летит! Далє юж не мам силы оповідати...

– Куме Ваню, спамятайте-ся і не кремпуйте-ся, бо мужескій долг, то ест діло жытьове...

– Яке там до фраса діло! Оно ся ішчы не зачало, як юж здохло. Не было спосібне на жадны чыни, лем добрі висьіло. Куме, ліпше бы-м ся обвисів, чым мав зазнати такої ганьбы. Мої сподіваня доцяп гмерли зо криком жены, котра ся вырвала з моїх обіймів, обозвала ня збочынцьом і старим цапом. А, наконєц, ішчы благословила по твари мокром шматом, яком мыла делины. Так ся кінчыли мої вандры в млади часы.

Куме Штефано! То ішчы не був конєц тому трафуку. Мої стараня ведлуг долгу барз зденервували жену. І не знам чом? Може-м

Ярослав ПАВУЛЯК
(*1948 +2010)

Ярині Сидор, лемкинї,
від котрої записав
понад 200 пісень.

Дуже маленьку
навчили мене співати
пісень корови.

А тая, як вишня,
на кінчику рога з росю –
співала сумної.
Ох, тая, як вишня.

А тая зелена,
на кінчику рога з листочком –
співала з таночком.
Ох, тая зелена.

А тая блакитна,
на кінчику рога тонко –
співала про слонко.
Ох, тая блакитна.

Бабцю, а де ж ті корови?

Та юж погмирили, синку,
Давно погмирили...

І тая зелена,
і тая блакитна,
і тая, як вишня.

в ней збудив оген, якій ішчы тлів, ци може она райски врата юж заперла, а я нагло хтїв іх отворити? Зас ня благословила, хоц без миткы. Шляк бы то трафив: она припомнула мі вшыткы грїхы зышлих літ, же-м пильнував лем згорілки, а не мужеского долгу. Так ня збештала, же-м не знав де ся подіти. Ішчы зо сьміхом ся зьвідала: «Повіч, дорогій любасе, яким знаярем мысьлів ес сповняти свій долг. Знано, же як ідеш до выходка, то го глядаш і не можеш найти. Што повіш на то, старий хруню? Не знаш, а я ти повім: Параню – юж по коханю! Тепер можеш спокійні завязати свій струмент на штыри гудзы і будеш мав г'варанцію, же він ся не розвяже!»

– Як видите, куме Штефано, по такім благословіню од жены, зышов ем на нич. Юж мі жытя не милє...

– Куме Ваню, не берте си тото до головы. Благословіня од бабы сте достали? Достали. А вытримали? Вытримали. Пред мною ся высповідали і стало вам лекше? Стало. Тепер лишыло-ся лем приняти причастя. Ідеме до корчмы, шмариме до ся пару погаричків і забудете тот прикрій трафунок.

– Правду повідате, куме! Я тіж о тім мысьлів.

Кілько погаричків шмарили до ся кумове – не знано. Но причастя Ваньови такої помогло забыти про оказію.

Миколай ФУЧЫЛО,
с. Воля Нижня, п-т Сянік.

ЛЕМКІВСЬКІ АФРОДИЗИЯКЫ

«Іж киселицю – люб молодіцю!» – гварит лемківска приповідка. Киселиця – то барз давня лемківска варенина, знана штонайменьше штыри столітя. Она ест штоси середне медже кысєльом а закваском до (польского) журека. Лем до журека іде жытня мука, а до кысєлицы – вівсяний грис. Но рецепта заквашуваня – тота сама, при помочы честку, дрождів і чорного хліба.

Гісторія приповідки проста: оддавна Лемкы рахували овес едним з найсильнішых афродизіяків. На Лемківшчыні повідають, же як коня взимі кормити пшеницьом ци жытом, то він набере вагы, того до роботы ци до кобыли не може іти одраз, мусит ся розлітати. А як му давати овес – то одразу скаче на кобылу! Лемкы часто пояснюють тото, же мають дуже діти, бо дуже ідіят варенины з вівса.

Отож, подаєме рецепис кысєлицы:

Грис вівсяний – ½ шклянкы
Мука вівсяна – 5 столовых лыжок
Вода тепла – 750 грам
Дрождї – 25 грам
Хліб чорний – 1 окрасц
Чесник – 4-5 зубцьів

Вшыткы складникы зьмішати і лишыти кыснути в теплім місці на 3-4 дни. До готовой закваскы додати ішчы пів шклянкы води і вшытку масу процьдити през дрібний друшляк. До горця наляти 5 літрів воды і заварити. Шмарити пару бобкових листочків, пару бубок чорного попру, пару бубок пахнячого попру, сіль до смаку а малу пригоршчу тмину.

Одраз по тому, до воды, яка ся варит, мамє вляти готову закваску і варити 10 минут (мож і кус менше: важне, жебы загусла). При тім, мамє фурт помішувати.

До готовой кысєлицы додаєме 2 цебулі, припечени на сонєчниковій оливі до золотистого кольору, ріжеме дрібно зубец чеснику. Пробуєме на смак: як квасна – додаєме соли, як солодка – сьвїжий сік зо цитрини або яблуньового віцту. На танір додаєме пару листків селеры або петрушкы. Як неє Посту – ішчы пів вареного курячого яйця. Мож посыпати зверху шкварками, лем кусцьок.

Поза кысєлицьом, Лемкы тіж варят:

Чыр – зупа з вівсяном запражком на молоцьї.

Стеранка – зупа молочна з вівсяними кльосками.

Літ.: //Вісник СФУЛО. – №6-8 (30-32), черв.-серп.2015. – С.29. Пер. з укр. – І. Дуда).

Лемку! Маш бесьїдувати, гварити, мовити, повідати, радити, речы, гадати. Втовды лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

«Дзвони Лемківщини» -

часопис Всеукраїнського Товариства «Лемківщина»

Наша адреса:

46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21, тел. 52-29-93. www.Lemky.org.ua

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Тираж 1000 прим.

Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

Підприємець Старух С. Є., м.Тернопіль, вул. Лукіяновича, 8. Тел. 42-52-13. E-mail: manager@vdruk.com

Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колегія:

Василь МУЛЕСА (Закарпаття), Олександр ВЕНГРИНОВИЧ (Тернопіль),
Степан КРИНИЦЬКИЙ (Івано-Франківськ), Степан МАЙКОВИЧ (Львів).

Комп'ютерний набір і верстка - Тарас ВАШКІВ.

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегіі.

Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.